

6. Shcheglov, V.N. (1958), *Zakonnost i obosnovannost sudebnoho resheniya po hrazhdansko-pravovomu sporu* [Legality and validity of a judicial decision on a civil dispute], Novosibirskoe knizhnoe izdatelstvo, Novosibirsk, Russia.
7. Vapnyarchuk, V.V. (2015), “Standard of criminal procedural proof”, *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny*, no. 1(80), pp. 100-112.
8. Zdrok, O.N. (2005), *Hrazhdanskii process zarubezhnyh stran : uchebnoe posobie* [The civil process of foreign countries : study guide], Izd-vo delovoy i uchebnoy literatury, Moscow, Russia.
9. Vasyliiev, S.V. (2015), *Porivnialnyi tsyvilnyi protsess : pidruchnyk* [Comparative civil process : textbook], Alerta, Kyiv, Ukraine.
10. Ruda, T.V. (2011), “The criterion of sufficiency in the assessment of evidence in civil proceedings in Ukraine and the USA : comparative legal analysis”, *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky*, no. 88, pp. 106-110.
11. Stelmakh, V.Yu. (2016), “Judicial truth in criminal proceedings”, *Vestnik Permskoho universiteta. Yuridicheskie nauki*, Iss. 1(31), pp. 112-120.

УДК 34: 796 (4+73)

ДО ПИТАННЯ ПРО МІСЦЕ СПОРТИВНОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВА: ДОСВІД КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА США

Ткалич М.О., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
Max_t@i.ua*

У статті проаналізовано різні підходи до розуміння поняття «спортивне право» та визначення місця спортивного права в системі права, що існують у країнах Європейського Союзу та в США. Автор робить висновок, що суперечка між прихильниками й супротивниками спортивного права як окремої галузі права фактично є суперечкою щодо існування окремої галузі спортивного законодавства. Відсутність єдиної позиції щодо розуміння сутності спортивного права частково пов'язана з різними підходами до визначення окремих правових категорій представниками англо-американської та романо-германської правових систем. При цьому процеси зближення правових систем окремих країн у межах Європейського Союзу та країн Європейського Союзу із США, а також розвиток спорту як єдиної глобальної системи, у межах якої функціонують ієрархічно структуровані федерації з окремих видів спорту, роблять процес зближення цих двох систем необхідним і невідворотним.

Ключові слова: спортивне право, галузь права, спортивне законодавство, галузь законодавства, правова система.

К ВОПРОСУ О МЕСТЕ СПОРТИВНОГО ПРАВА В СИСТЕМЕ ПРАВА: ОПЫТ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА И США

Ткалич М.О.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
Max_t@i.ua*

В статье проанализированы различные подходы к пониманию понятия «спортивное право» и определению места спортивного права в системе права, существующие в странах Европейского Союза и в США. Автор делает вывод, что спор между сторонниками и противниками спортивного права как отдельной отрасли права фактически является спором о существовании отдельной области спортивного законодательства. Отсутствие единой позиции относительно понимания

сущности спортивного права частично связано с различными подходами к определению отдельных правовых категорий представителями англо-американской и романо-германской правовых систем. При этом процессы сближения правовых систем отдельных стран в рамках Европейского Союза и стран Европейского Союза с США, а также развитие спорта как единой глобальной системы, в рамках которой функционируют иерархически структурированные федерации по отдельным видам спорта, делают процесс сближения этих двух систем необходимым и неизбежным.

Ключевые слова: спортивное право, отрасль права, спортивное законодательство, отрасль законодательства, правовая система.

ON THE ISSUE OF THE PLACE OF SPORTS LAW IN THE LEGAL SYSTEM: THE EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES AND THE USA

Tkalych M.O.

*Zaporizhzhya National University, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
Max_t@i.ua*

The article analyzes different approaches to understanding the concept of “sports law” and defining the place of sport law in the legal system existing in the European Union and the USA.

It is obvious that the recognition or non-recognition of the concept of sports law as a separate field of law in the European Union and the USA entirely depends on the understanding of the essence of the legal system, and the place of the sports law in this system. In most cases we observe a complete mix of categories such as the legal system, the system of legislation, the law, as scientific doctrine and the law, as academic discipline. Obviously, most authors do not distinguish sports law as a branch of law and the field of sports legislation, and some researchers perceive these categories, along with doctrine and discipline, as a whole. Perhaps this approach is justified for the Anglo-American legal tradition, but for the Roman-Germanic system it is not relevant.

With regard to the recognition of sports law as a separate branch of law, then such reasons, obviously, are not enough. And given the diversity of approaches to understanding the essence of sports law, let us assume that in fact the relevant dispute between European and American researchers in this regard is nothing other than a dispute about the existence of a separate branch of sports legislation.

At the same time, processes of convergence of the legal systems of countries within the European Union and with the USA, as well as the development of sport as a single global system, within which there are hierarchically structured federations of kinds sports, make the process of convergence of these two systems inevitable and necessary. In fact, separate elements of the two legal systems have already been merged to implement the legal regulation of various sports relations. In particular, the jurisdiction of CAS extends to disputes that arise in all countries, regardless of belonging to a particular legal family. At the same time, the status of CAS differs from the status of other arbitration tribunals in the countries of continental law. And the corporate rule-making of sports organizations goes far beyond the limits of the local rule-making of corporations at the national level. Consequently, one should agree with the position of the CAS regarding the actual existence of sports law as a separate sphere of legal regulation, but there is hardly any reason to assert the existence of a sports law as a separate branch of law, at least in the classical sense of the concept. At the same time, one should be aware of the difference in approaches to understanding the system of law in different legal systems. Of course, the task of representatives of both legal systems, both continental and Anglo-American, is to seek the possibility of unifying the legislation in the field of sport, taking into account the peculiarities of both systems.

Key words: sports law, field of law, sports legislation, field of legislation, legal system.

Сучасний спорт є унікальним соціальним, культурним, економічним і навіть політичним явищем, особливою сферою суспільних відносин, які складаються між різноманітними суб'єктами з приводу здійснення спортивної діяльності. Суспільні відносини, які складаються в межах сфери спорту, можна класифікувати на суто спортивні відносини та відносини, тісно пов'язані зі спортивними. Предметом цього дослідження є саме суспільні відносини у сфері спорту, тісно пов'язані зі спортивними відносинами. Зазначені відносини врегульовані нормами права. Проте як у нашій країні, так і в зарубіжних країнах наразі точаться активні дискусії з приводу сутності спортивного права та його місця в системі права.

Отже, чи є підстави визнавати спортивне право окремою галуззю права? У країнах Європейського Союзу та в США сформувалися загалом два основні підходи щодо визнання спортивного права як окремої галузі: 1) спортивне право безумовно існує як окрема галузь

права або перебуває на шляху до визнання як така; 2) спортивного права як окремої галузі права не існує й існувати не може.

Прибічниками визнання спортивного права як окремої галузі є такі відомі європейські та американські дослідники, як Айан Блекшоу, Боріс Колев, Гайден Опі, Лоренцо Касіні, Майкл Белофф, Марі Деметріу, Роберт Зікман, Стівен Везеріл, Тім Керр та інші.

Зокрема, М. Белофф, Т. Керр і М. Деметріу в книзі «Спортивне право» стверджують: «Зараз право починає впливати на спортивну діяльність, спортивні організації та розгляд спорів у спорті іншим чином, ніж на інші види діяльності та інші організації. У сфері спорту поступово формуються самостійні вчення <...> англійські суди починають розглядати рішення спортивних організацій як спеціальні норми» [1, с. 3].

Англійський науковець С. Гардінер стверджує: «Буде правильним сказати, що спортивне право – це своєрідна суміш взаємопов'язаних юридичних дисциплін (галузей), що включають такі сфери, як договірне, податкове, трудове, конкурентне та кримінальне право, проте спеціальне (спортивне) законодавство та спортивне прецедентне право вже існують і розвиватимуться надалі. Зараз саме час визнати, що ера нової галузі права – спортивного права як особливої сфери наукових досліджень та екстенсивної практичної діяльності – уже розпочалася» [2, с. 3].

Варто зауважити, що підтримують концепцію спортивного права як окремої галузі насамперед представники країн англо-американської правової сім'ї. Так, саме за їх активної участі було розроблено концепцію «*Lex sportiva*» (латинізований термін «спортивне право»). Сутність цієї концепції полягає в тому, що спортивне право утворює окрему галузь права, унікальний правопорядок, який включає норми міжнародних спортивних організацій, норми національного законодавства, судову й арбітражну практику. Вочевидь, зазначена концепція сформувалась на підставі системи прецедентного права. Власне, саме про це йдеться в одному з рішень Спортивного арбітражного суду (далі – САС), який прямо називає систему загального права (зокрема, таку її частину, як «*Lex mercatoria*») основою для формування спортивного права («*Lex sportiva*») [3].

Сам факт створення колишнім президентом Міжнародного олімпійського комітету Хуаном Антоніо Самаранчем Спортивного арбітражного суду [4] та активне вироблення цим судом практики розгляду спорів у сфері спорту дає підстави деяким науковцям стверджувати існування галузі спортивного права. Так, відомий англійський юрист А. Блекшоу саме із цим пов'язує можливість визнання спортивного права як самостійної галузі: «Дайджест рішень САС за 1986–1998 роки засвідчив появу спортивного права («*Lex Sportiva*») через судові рішення САС. Справді, нарощування масиву судових рішень (у сфері спорту), які можуть бути використані як прецеденти всіма учасниками відносин у світі спорту, та, відповідно, сприяння гармонізації судових правил і принципів, що застосовуються у світі спорту, є метою САС» [5, с. 143].

Підтримує концепцію спортивного права також американський дослідник Тімоті Девіс. Він пропонує чітко сформулювати ознаки, за якими галузі права відрізняються одна від одної, і вже на цій підставі робити висновки щодо правомірності визнання спортивного права як галузі. На його думку, до цих критеріїв необхідно віднести такі:

- 1) спеціальний контекст (відокремлені правовідносини), у якому суди застосовують норми різних галузей права в «унікальний» спосіб;
- 2) фактичні особливості в межах спеціального контексту, які зумовлюють проблеми, що вимагають спеціального аналізу;
- 3) проблеми, для вирішення яких необхідно застосовувати норми відповідної галузі, мають виникати в різноманітних сферах правового регулювання, що вже існують, і врегульовані загальним правом або континентальним правом;

- 4) суспільні відносини в межах предмета правового регулювання мають бути взаємопов'язаними;
- 5) судові рішення, засновані на нормах відповідної галузі, відрізняються від рішень, заснованих на нормах інших галузей права; судові рішення, що стосуються конкретних спірних питань, використовуються як прецеденти для врегулювання подібних відносин;
- 6) відповідна галузь права має істотно впливати на бізнес, економіку, культуру й суспільство в певній країні або у світі загалом;
- 7) необхідний розвиток спеціального законодавства, спрямованого на регулювання специфічних суспільних відносин;
- 8) потрібні публікації збірок прецедентів, присвячених тематиці конкретної галузі;
- 9) необхідний розвиток юридичних журналів та інших видань, присвячених публікаціям на теми відповідної галузі права;
- 10) потрібне сприйняття запропонованої галузі права юридичними навчальними закладами;
- 11) необхідне визнання юридичною спільнотою (наприклад, асоціаціями правників) запропонованої галузі права як предметної сфери права [2, с. 8].

Вважаємо, що наведені ознаки галузі права можуть бути достатніми для прецедентного права, проте навряд чи є прийнятними для права континентального. При цьому навіть не всі представники англо-американської правової системи погоджуються з ідеєю спортивного права як окремої галузі права. Зокрема, один із піонерів «спортивного права», «батько спортивного права» Англії, президент – засновник «Британського товариства спорту і права», автор однієї з перших фундаментальних робіт зі спортивного права «Спорт і право» видатний юрист Едвард Грейсон стверджував, що спортивне право як окрема галузь не має під собою юридичного фундаменту, оскільки ні загальне право, ні право справедливості не дають змоги сформувати юридичну конструкцію, що застосовується винятково до відносин у сфері спорту. Норми різних галузей права, що використовуються для регулювання відносин у сфері спорту, тією ж мірою застосовуються для регулювання будь-яких інших суспільних відносин [6, с. 7].

Крім Е. Грейсона, скептично налаштовані щодо спортивного права як окремої галузі такі дослідники, як Габріель Фельдман, Гері Робертс, Пол Вейлер, Саймон Гардінер, Майкл Коцціліо, Чарльз Вудхауз та інші. Зокрема, Ч. Вудхауз, один із співзасновників «Британського товариства спорту і права» та юристів-практиків у сфері спорту, стверджував: «Я завжди казав, що спортивного права не існує. Натомість існує необхідність застосування різноманітних правових інститутів, зокрема договірного права, адміністративного права, конкурентного права, права інтелектуальної власності, деліктного права та трудового права, до конкретних ситуацій у спорті» [2, с. 140].

Представник Австралії Г. Опі зауважує: «Спортивне право не є такою ж загальною юридичною дисципліною (галуззю), як кримінальне право, право власності чи договірне право, а скоріше, воно являє собою сферу взаємодії права як такого з діяльністю у сфері спорту. Відтак використовується термін «право». Це викликає дебати серед учених про те, чи варто використовувати термін «спортивне право», який вказує на самостійну юридичну дисципліну (галузь), або ж «спорт і право», який відображає сферу застосування права» [2, с. 140].

Отже, очевидним є той факт, що визнання або невизнання концепції спортивного права як окремої галузі в країнах Європейського Союзу та в США цілком залежить від розуміння сутності системи права як такої та від місця окремих сфер правового регулювання в цій системі. Крім того, у наведених прикладах намагання окремих авторів обґрунтувати ту чи іншу позицію щодо досліджуваної тематики в більшості випадків спостерігаємо цілковите змішування таких категорій, як система права, система законодавства, право як наука та

право як навчальна дисципліна. Вочевидь, більшість авторів не розрізняють спортивне право як галузь права та галузь спортивного законодавства, а деякі дослідники сприймають зазначені категорії разом із доктриною й навчальною дисципліною як одне ціле. Можливо, такий підхід є виправданим для англо-американської правової традиції, проте для романо-германської системи він не властивий.

Що стосується визнання спортивного права саме як окремої галузі права, то таких підстав, вочевидь, недостатньо. А з огляду на розмаїття підходів до розуміння сутності спортивного права можемо припустити, що насправді відповідна суперечка європейських та американських науковців із цього приводу є нічим іншим, як суперечкою щодо існування окремої галузі спортивного законодавства.

Водночас процеси зближення правових систем окремих країн у межах Європейського Союзу, а також розвиток спорту як єдиної глобальної системи, у межах якої функціонують ієрархічно структуровані федерації з окремих видів спорту, роблять процес зближення цих двох систем невідворотним і необхідним. Фактично окремі елементи двох правових систем уже об'єдналися для здійснення правового регулювання різноманітних відносин у сфері спорту. Зокрема, юрисдикція САС поширюється на спори, які виникають у всіх країнах незалежно від приналежності до певної правової сім'ї. При цьому статус САС відрізняється від статусу інших третейських судів у країнах континентального права. А корпоративна нормотворчість спортивних організацій виходить за межі, у яких перебуває локальна нормотворчість корпорацій на національному рівні. Отже, необхідно погодитись із позицією САС щодо фактичного існування спортивного права як окремої сфери правового регулювання, проте навряд чи є підстави стверджувати існування спортивного права як окремої галузі права, принаймні в класичному розумінні цього поняття. При цьому варто усвідомлювати різницю в підходах до розуміння системи права в різних правових системах. Безумовно, завданням представників обох правових систем, як континентальної, так і англо-американської, є пошук можливостей уніфікації законодавства у сфері спорту з урахуванням особливостей обох систем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Beloff M., Kerr T., Demetriou M. *Sports Law*. Oxford: Oxford Hart, 1999. 309 p.
2. Siekmann C.R., Soek J. *Lex Sportiva: What Is Sports Law*. Hague: Asser Press (Springer), 2012. 391 p.
3. Arbitration CAS 98/200 AEK Athens and SK Slavia Prague / Union of European Football Associations (UEFA), award of 20 August 1999. URL: http://www.kluwerarbitration.com/CommonUI/book-toc.aspx?book=TOC_Reeb_2002_V05.
4. History of the CAS. URL: <http://www.tas-cas.org/en/general-information/history-of-the-cas.html>.
5. Blackshaw I. Towards a “lex sportive”. *The International Sports Law Journal*. 2011. № 3–4. P. 140–144.